

Museum zonder Muren

Verslag van de samenwerking met de Reinwardt Academie in het kader van de module Professionaliseren en Participeren, april-juni 2014.

Daniël Metz

De samenwerking met de Reinwardt Academie is tot stand gekomen door een ontmoeting met gastdocent Marjelle van Hoorn. Zij zocht een praktijkopdracht voor 3e jaars studenten van de minor Publiek & Media. De opdracht is onderdeel van de module Professionaliseren en Participeren.

Voor Museum zonder Muren bood de samenwerking de mogelijkheid om studenten naar het eigen museale werkterrein te laten kijken en daarin tegelijk onderzoek te laten doen. Tevens werd binnen de module ingegaan op het fenomeen 'museum zonder muren', wat tot verdieping van de eigen kennis heeft geleid.

Twintig studenten deden mee aan de module. Zij werden begeleid door Marjelle van Hoorn en Ruben Smit, docent Publiek aan de Reinwardt Academie. Vanuit Museum zonder Muren was Daniël Metz betrokken. De module bestond uit hoor- en werkcolleges, gastcolleges en een excursie naar Rotterdam. De looptijd van de module was van 8 april tot 13 juni.

Binnen de module moesten studenten meerdere taken uitvoeren. Naast het opzetten van een museaal participatieproject werd de studenten gevraagd om te onderzoeken waar hun professionele krachten liggen. Dat laatste viel buiten de samenwerking met MzM. Het gebruikte handboek was *The participatory museum* van Nina Simon. Het boek is in zijn geheel online te lezen via <http://www.participatorymuseum.org/read/>

De werkopdracht was: *'Formuleer een participatieproject met doelgroepen in de openbare ruimte volgens de werkmethode van Museum zonder Muren'*. Door MzM zijn vijf thema's voorgelegd waaruit de studenten konden kiezen: kunst in de openbare ruimte, winkeliers, bewonersgroepen, keukens in de Transvaalbuurt en staatnamen. Aan deze thema's waren specifieke vragen verbonden (zie bijlage). De studenten hebben zelf werkgroepen gevormd.

Kunst in de openbare ruimte

Robin Vermeulen
Jolinde Deprez
Bart-Jan Ippel
Lennart Stoelwinkel
Marlieke Batelaan

Romée Mulder
Barbara van Immerseel
Ellis Kooiman
Cleo Thomas
Rebecca Weerstra

Jasmijn Alkaf
Emily Beckwith
Vera Gräffner
Anne Kersten
Maartje Kevenaer
Suzanne van Mil

Winkeliers

Christa Logtenberg
Savitri Bergraaf
Awatif Marrabou
Suzanne Prosman

Straatnamen

Debbie van der Molen
Billie van der Linden
Laura Creemer
Dyonna Benett
Claudia Hofstee

Bewonersgroepen

Keukens

Museum zonder Muren

De eerste colleges boden een algemene inleiding. Daniël Metz besprak de achtergronden en werkwijze van Museum zonder Muren. Bij de inleiding van Marjelle van Hoorn lag de focus op participatie: *'De manier waarop het publiek met erfgoedinstellingen wil communiceren verandert. Traditionele rollen als zender en ontvanger, producent en consument, instituut en bezoeker kantelen onder invloed van digitale communicatievormen en nieuwe mediakanalen. De invloed van het sociale web zorgen voor nieuwe kansen en uitdagingen in de omgang met je publiek. Er zijn nieuwe gereedschappen beschikbaar om verhalen te vertellen, deze aan te laten vullen en door te geven.'*

Gastcollege Léontine Meijer-van Mensch

Bijzonder verhelderend was het gastcollege van Léontine Meijer-van Mensch, docente Erfgoedtheorie aan de Reinwardt Academie. Zij ging in op het nieuwe museale terrein waarop het Museum zonder Muren zich begeeft. Hier een paar kerngedachten uit het college:

- De stedelijke omgeving is enorm veranderd. Er ontstaan hybride culturen. Musea willen meer deelnemen en bijdragen aan de recente veranderende omstandigheden in de samenleving.
- De laatste tijd is een museale beweging gaande naar het documenteren van de eigen tijd en het laten zien van levende traditie.
- De oude museale benadering is *decontextualiseren*: een object uit de eigenlijke omgeving halen. Nieuw is het tonen van objecten 'in situ' op de oorspronkelijke plek.
- Steeds vaker wordt gebruik gemaakt van *Forced museology*. Dat is het verzamelen zonder te wachten tot objecten historische betekenis hebben gekregen. Je kiest (of laat deelnemers kiezen) uit het dagelijks leven.
- Nieuw is ook het concept *Guardianship*: een museum beheert objecten alleen tijdelijk; er wordt geen eigen collectie opgebouwd.
- Het museum krijgt meer een rol als *Mediator*: je gaat een langdurige relatie aan met een buurt en breekt deze relatie op den duur ook weer af. Moeilijkheid bij deze aanpak is: *'How to say "no" politely'*. Je kunt als museum niet alle vraagstukken oppakken. Keuzes maken.
- MzM kan worden geclassificeerd als *'Ecomuseum'*. De definitie van Georges Henri Rivière luidt: *'An Ecomuseum is a museum focused on the identity of a place, largely based on local participation and aiming to enhance the welfare and development of local communities'*. Het concept Ecomuseum is vooral ontwikkeld voor landelijke omgeving. Tegenwoordig wordt het meer toegepast op stedelijke omgeving.
- Sustainism is nieuwe invulling van *'New Museology'* waaraan management is toegevoegd.

In het college zijn een heel aantal auteurs en theoretici genoemd die voor verdere verdieping van het museale concept van MzM kunnen worden geraadpleegd.

Excursie Museum Rotterdam

Met de studenten is een excursie gemaakt naar het Museum Rotterdam. Het museum heeft sinds een aantal jaar geen eigen expositieruimte en richt zich vooral op de levende cultuur in de stad. Irene van Renselaar, urban curator, gaf een kijkje in de werkwijze van het museum. Het museum gaat langdurige relaties aan met groepen uit de stad: jongeren, ondernemers, ambachtslieden, etc. Dit zijn intensieve relaties, waarbij het museum kennis vergaart en culturele ontmoetingen creëert. Naar de deelnemende partijen wordt vooraf duidelijk aangegeven dat het museum een cultureel doel nastreeft en niet komt voor maatschappelijke verbetering van de positie van personen en groepen waarmee wordt gewerkt. Na ongeveer een jaar werken op locatie eindigt het project in een grote tentoonstelling in expositieruimte Las Palmas. Het museum heeft een 'relatiebeheerder' in dienst om gedurende twee jaar na een evenement contact te onderhouden met deelnemers.

Museum zonder Muren

Na een veldexcursie vertelde Jacques Börger, hoofd communicatie, in het Schielandhuis (het voormalige onderkomen van het Museum Rotterdam) over de metamorfose die het museum heeft ondergaan. Het monumentale Schielandhuis werd als een gesloten bolwerk ervaren, waar veel Rotterdammers niet naar binnen durfden. De nieuwe werkwijze schept mogelijkheden om echt met bewoners in aanraking te komen. Bij de overheid bestaat nog onbegrip. De resultaten van het museum zijn niet zichtbaar genoeg. Dat heeft effect op de toekenning van subsidiegelden.

Het museum zet in op actieve participatie en participierend verzamelen. Het initieert initiatieven waarmee nieuwe geschiedenis wordt gemaakt, i.p.v. het verzamelen van dode cultuur. Toch is het eindproduct een klassieke presentaties van objecten en in een expositieruimte.

Opdrachten van studenten

Participatie om de participatie maakt weinig indruk. Met goed doordachte projecten en een *design challenge* bereik je meer. De Reinwardt Academie reikt de studenten een stappenplan aan, om de vijf thema's van MzM tot een goed onderbouwd eindproduct uit te werken.

- 1 _ Doorgrond het museum waar je iets voor doet.
- 2 _ Documenteer je thema.
- 3 _ Formuleer je *design challenge*.
- 4 _ Formuleer je doelen en waarden.
- 5 _ Uitwerken van je project.
- 6 _ Vormgeven van je project.

Alle groepen hebben eerst een rapporten geschreven over de Transvaalbuurt als museale omgeving, waarin ze hun gekozen onderwerp nader hebben onderzocht. Om de onderwerpen in de buurt in korte tijd te kunnen doorgronden, hebben de vijf groepen een contactpersoon toegewezen gekregen. Dit waren:

- Karina Meister, kunstenares en bewoonster van de Transvaalbuurt [Kunst in de openbare ruimte].
- Sara Rosa, buurtbewoonster van Zuid-Afrikaanse oorsprong [Straatnamen].
- Wil de Brave, buurtbewoonster sinds de jaren '50 [Keukens in de Transvaalbuurt].
- Joke Soolsma, medewerker Dynamo in Wijkservicepunt Transvaal [Bevolkingsgroepen].
- Desmond Ronner, winkelstraatmanager bij Stadsdeel Oos [Winkeliers] .

Dit onderzoek heeft geresulteerd in vijf heel nuttige inventarisaties. Naast overzichten van objecten in de buurt, zijn ook interviews met bewoners afgenomen. Zo kon de groep 'Kunst in de openbare ruimte', de conclusie trekken dat bewoners kunst vooral waarderen, wanneer het een praktisch nut dient. De groep 'Keukens in de Transvaalbuurt' geeft een mooi overzicht van de ontwikkeling van keukens in de afgelopen 100 jaar. Zij hebben tevens enkele bijzondere keukens in de buurt ontdekt. De groep 'Straatnamen' heeft een verklaring gevonden voor vrijwel alle straatnamen, die verwijzen naar Zuid-Afrika. De groep 'Bevolkingsgroepen' is ingegaan op de demografische samenstelling van de buurt. Zij hebben ook gekeken naar bestaande culturele initiatieven om groepen te verbinden. De groep 'Winkeliers' komt na enkele vraaggesprekken tot de conclusie dat ondernemers weinig tijd in de buurt kunnen investeren. Ze willen wel sponsoren.

Design Chalange

De *design challenge* is de vraag die ten grondslag ligt aan een participatieproject. De studenten hebben een aan de opdracht gerelateerde onderzoeksvraag geformuleerd, daar doelen en waarden aan verbonden en deze vervolgens vertaald naar een praktische uitvoerbaar plan. De geformuleerde vragen hadden over het algemeen eenzelfde strekking als deze van de werkgroep Keukens: *'Hoe kunnen we het verhaal van de*

Museum zonder Muren

geschiedenis van het keukeninterieur en huiselijk leven in de Transvaalbuurt vertellen en overbrengen op een laagdrempelige en aantrekkelijke manier die bijdraagt aan een positieve buurtidentiteit?’

De doelen en waarden vormen de uitgangspunten waaraan het participatieproject dient te voldoen. Het kunnen organisatiedoelen en –waarden betreffen, zoals duurzaamheid en het verbindende element van projecten, wederzijds vertrouwen, ontvankelijk zijn voor bijdrage van bewoners en bijdragen aan een positieve buurtidentiteit. De doelen en waarden kunnen ook meer specifiek zijn voor een beoogde doelgroep of project. De werkgroep Winkeliers had als doel: *Betrokkenheid van de winkeliers bij de jeugd vergroten, interesse wekken bij de jeugd voor verschillende beroepen.*

Presentatie

Op 3 juni is de module afgerond met een presentatie van de participatieprojecten van de vijf werkgroepen. De presentatie vond plaats in het gebouw T85, midden in de Transvaalbuurt.

-De groep ‘Kunst in de openbare ruimte’ kwam met een artist impression van een kunstwerk bestaande uit verwaarloosde plantenbakken, die een tweede leven krijgen in een door bewoners onderhouden buurtmoestuin op het Krugerplein. Een constructie met ecologisch verantwoorde lampjes boven de bloembakken draagt ‘s nachts bij aan het gevoel van veiligheid op straat.

-De groep ‘Straatnamen’ presenteerde een voorstel voor Transvaaltheater, gebaseerd op het Zuid-Afrikaans protesttheater uit de tijd van de (anti-)apartheid. Bewoners schrijven een stuk gebaseerd op actuele thema’s en spelen vervolgens onder leiding van professionele theatermakers.

-De groep ‘Bevolkingsgroepen’ heeft onder de titel ‘Ik droom, jij droomt’ een concept bedacht om bewoners persoonlijke dromen te laten opschrijven. Via een doorgeefstelsel vragen bewoners elkaar dromen op te schrijven. De resultaten worden verwerkt in een tentoonstelling.

-De groep ‘Keukens in de Transvaalbuurt’ deed een voorstel voor een smaakroute door de buurt, langs verschillende historische keukens. Het project ‘Proef de Transvaal’ gaat zowel over materieel erfgoed als het immaterieel erfgoed van verschillende kooktradities.

-De groep ‘Winkeliers’ bedacht een ‘wall of fame’. Foto’s van winkels worden op een centrale plek in de buurt opgesteld. Bewoners kunnen de tekst ‘I love this store because...’ ter plekke aanvullen. De aanvullingen worden gefotografeerd en komen op een internettentoonstelling.

Dit zijn heel beknopte beschrijvingen van de projecten. De volledige plannen zijn op te vragen bij MzM. De samenwerking met de Reinwardt Academie was bijzonder leerzaam. We bedanken de docenten en de studenten voor de prettige samenwerking en wensen de studenten heel veel succes met de rest van hun studie.